כפר עולמי · יחידה 1: החיים בעולם משתנה · חוברת קטנה

העולם משתנה

חוברת תלמיד · **מתקדם**

פעם מכתב הפליג חודשים – היום הודעה מגיעה בשנייה. מה קרה לעולם?

שם:	כיתה:	תאריך:

מה בחוברת?

1. מושגי מפתח
2. קוראים: עולם שמתכווץ: מהירות, מרחק ומחיר
3. חלק א׳ – מתרגלים מושגים
4. חלק ב׳ – בודקים הבנה
5. חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים
6. כרטיס יציאה ✂

משחקים לשיעור הזה (חידון מהיר, איש תלוי, טריוויה ועוד) באתר: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

יצרה: רוית ראש בן ישי

מושגי מפתח

קראו את המושגים. נשתמש בהם בכל החוברת.

כפר גלובלי

דימוי לעולם שבו מקומות רחוקים מחוברים כל כך, עד שנדמה שכל בני האדם גרים בכפר אחד.

לדוגמה: שיר חדש מושמע באותו יום בכל היבשות

תמורה

שינוי משמעותי שמתרחש לאורך זמן בתחום מסוים, כמו תחבורה, תקשורת, כלכלה או נוף.

לדוגמה: מעבר ממכתבים בדואר להודעות בטלפון

מהפכת התקשורת

השינוי המהיר בדרכים להעביר מידע – מהטלפון והמחשב ועד האינטרנט והטלפון החכם.

לדוגמה: שיחת וידאו עם קרובים בצד השני של העולם

גלובליזציה

תהליך שבו מדינות, כלכלות ותרבויות נעשות קשורות ותלויות זו בזו יותר ויותר.

לדוגמה: טלפון שחלקיו יוצרו בכמה מדינות שונות

התכווצות העולם

התחושה שהמרחקים קטנו, כי הזמן הדרוש כדי להגיע או לתקשר ממקום למקום התקצר מאוד.

לדוגמה: נסיעה שלקחה יום נמשכת היום שעה

מהפכת התחבורה

התפתחות כלי תחבורה מהירים וגדולים – מטוסים, אוניות משא ורכבות – שקיצרו מאוד את זמני הנסיעה.

לדוגמה: טיסה של שעות במקום הפלגה של שבועות

רמת מינוע

מספר כלי הרכב ביחס למספר התושבים; כשהיא עולה, יותר אנשים נוסעים ברכב פרטי.

לדוגמה: יותר משפחות עם שתי מכוניות

ניידות

היכולת של אנשים, סחורות ומידע לנוע ממקום למקום במהירות ובקלות.

לדוגמה: משפחה שעוברת לגור בעיר אחרת

קוראים

עולם שמתכווץ: מהירות, מרחק ומחיר

במשך רוב ההיסטוריה, המרחק קבע את גבולות החיים: מכתב לארץ רחוקה הפליג שבועות, ותשובה הגיעה לעיתים אחרי חודשים. מהפכת המידע והתקשורת – מהטלגרף והטלפון, דרך המחשב והאינטרנט ועד הטלפון החכם – ביטלה כמעט את ההשהיה הזאת. כיום מידע חוצה אוקיינוסים בתוך שבריר שנייה, בעיקר בכבלים הפרושים על קרקעית הים.

במקביל התרחשה מהפכת התחבורה. אוניות קיטור החליפו מפרשים, מטוסי סילון החליפו הפלגות ארוכות, ומכולות ענק הוזילו את הובלת הסחורות. גאוגרפים מבחינים בין מרחק במרחב, שנמדד בקילומטרים, לבין מרחק בזמן ובעלות. המרחק בקילומטרים לא השתנה, אבל המרחק בזמן הצטמצם מאוד – וזו "התכווצות העולם". כשהניידות גדלה, אנשים, סחורות ורעיונות זורמים ביתר קלות.

התוצאה היא קשר הדוק בין מקומות. מגמת אופנה, שיר או רעיון מתפשטים ביבשות רבות כמעט בבת אחת, וגם משבר כלכלי או מחלה עלולים לעבור במהירות. המונח "כפר גלובלי" מבטא זאת: העולם מתנהג כמו קהילה קטנה שבה כולם מושפעים מכולם. התהליך כולו – ההתחברות וההדדיות הגוברת בין כלכלות, חברות ותרבויות – נקרא גלובליזציה.

אולם התכווצות העולם אינה שווה בכל מקום. ערים גדולות המחוברות לשדות תעופה, לנמלים ולתשתיות תקשורת מהירות "קרובות" זו לזו יותר מכפר מבודד, גם אם הוא קרוב יותר בקילומטרים. כך שינוי טכנולוגי אחד יכול לקרב מקומות מסוימים ולהרחיק אחרים יחסית.

לכל תמורה יש מחיר. עלייה ברמת המינוע מעניקה חופש תנועה, אך מביאה עמה פקקים, תאונות, זיהום אוויר וכבישים שתופסים שטחים פתוחים. לכן הגאוגרף בוחן כל שינוי משלוש זוויות: מה השתנה, היכן השינוי ניכר במרחב, ומי מרוויח ממנו לעומת מי שמשלם את מחירו.

חלק א' – מתרגלים מושגים

בחלק הזה נחבר כל מושג להגדרה שלו, ונזהה דוגמאות מהחיים.

1. התאימו: כתבו בריבוע את האות של ההגדרה המתאימה.

1. תמורה		**א.** דימוי לעולם שבו מקומות רחוקים מחוברים כל כך, עד שנדמה שכל בני האדם גרים בכפר אחד.
2. כפר גלובלי		**ב.** מספר כלי הרכב ביחס למספר התושבים; כשהיא עולה, יותר אנשים נוסעים ברכב פרטי.
3. גלובליזציה		**ג.** היכולת של אנשים, סחורות ומידע לנוע ממקום למקום במהירות ובקלות.
4. מהפכת התקשורת		**ד.** השינוי המהיר בדרכים להעביר מידע – מהטלפון והמחשב ועד האינטרנט והטלפון החכם.
5. מהפכת התחבורה		**ה.** תהליך שבו מדינות, כלכלות ותרבויות נעשות קשורות ותלויות זו בזו יותר ויותר.
6. התכווצות העולם		**ו.** התפתחות כלי תחבורה מהירים וגדולים – מטוסים, אוניות משא ורכבות – שקיצרו מאוד את זמני הנסיעה.
7. ניידות		**ז.** שינוי משמעותי שמתרחש לאורך זמן בתחום מסוים, כמו תחבורה, תקשורת, כלכלה או נוף.
8. רמת מינוע		**ח.** התחושה שהמרחקים קטנו, כי הזמן הדרוש כדי להגיע או לתקשר ממקום למקום התקצר מאוד.

2. השלימו: לאיזה מושג מתאימה כל דוגמה?

1. יותר משפחות עם שתי מכוניות – זו דוגמה ל־_____
2. משפחה שעוברת לגור בעיר אחרת – זו דוגמה ל־_____
3. נסיעה שלקחה יום נמשכת היום שעה – זו דוגמה ל־_____
4. טיסה של שעות במקום הפלגה של שבועות – זו דוגמה ל־_____

חלק ב' – בודקים הבנה

חזרו לקטע הקריאה. הקיפו את התשובה הנכונה, וסמנו נכון או לא נכון.

1 מה ההבדל בין מרחק במרחב למרחק בזמן?

- ◯ א. אין ביניהם הבדל
- ◯ ב. מרחק בזמן נמדד בקילומטרים
- ◯ ג. מרחק במרחב משתנה כל שנה
- ◯ ד. מרחק במרחב נמדד בקילומטרים, ומרחק בזמן – בזמן ההגעה

2 מדוע כפר מבודד עשוי להיות "רחוק" יותר מעיר גדולה בצד השני של העולם?

- ◯ א. כי הכפר קטן בשטחו
- ◯ ב. כי לכפר אין חיבורי תחבורה ותקשורת מהירים
- ◯ ג. כי בכפר גרים פחות ילדים
- ◯ ד. כי הכפר נמצא גבוה בהרים בהכרח

3 איזה משפט מתאר נכון את הקשר בין ניידות לגלובליזציה?

- ◯ א. ניידות גבוהה מאפשרת זרימה של אנשים, סחורות ורעיונות, וכך מחזקת את הגלובליזציה
- ◯ ב. ניידות מקטינה את הקשר בין מדינות
- ◯ ג. גלובליזציה אינה קשורה לתחבורה
- ◯ ד. ניידות קיימת רק בתחום התקשורת

4 מה מבין אלה הוא דוגמה להתפשטות של משבר בכפר הגלובלי?

- ◯ א. חקלאי שקוצר את שדהו
- ◯ ב. משפחה שעוברת דירה ברחוב
- ◯ ג. מחלה שעוברת בטיסות ממדינה למדינה
- ◯ ד. ילד שלומד שפה חדשה

5 איזו טענה מבטאת חשיבה של גאוגרף על כביש חדש?

- ◯ א. כביש חדש תמיד טוב לכולם
- ◯ ב. כדאי לבדוק מי מרוויח מהכביש ומי משלם את מחירו
- ◯ ג. כבישים אינם קשורים לגאוגרפיה
- ◯ ד. כביש חדש משנה רק את מחירי הדלק

נכון או לא נכון? אם לא נכון – תקנו בשורה.

		נכון	לא נכון
1	התכווצות העולם התרחשה באותה מידה בכל המקומות.		
2	רוב המידע בין היבשות עובר בכבלים על קרקעית הים.		
3	עלייה ברמת המינוע עשויה להגביר את הפגיעה בשטחים פתוחים.		
4	המונח כפר גלובלי מתאר עולם שבו כל אחד חי בכפר חקלאי.		

חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים

כאן אין תשובה אחת נכונה. כתבו במשפטים מלאים והסבירו את דעתכם.

1 הסבירו בשרשרת של סיבה ותוצאה (לפחות שלוש חוליות) כיצד מטוסי סילון תרמו לגלובליזציה.

2 ״הטכנולוגיה מקרבת את כולם״ – הסכימו או התנגדו לטענה ונמקו בעזרת דוגמה של מקום קרוב ומקום רחוק.

3 השוו בין שני מחירים של עלייה ברמת המינוע: אחד סביבתי ואחד חברתי.

אתגר חוקרים

ראיינו בן משפחה מבוגר על שלושה תחומים (תקשורת, תחבורה, קניות) ״אז והיום״. ארגנו את הממצאים בטבלה, וכתבו פסקת מסקנה: האם המרחקים בחייו באמת ״התכווצו״? למי זה הועיל ולמי פחות?

כרטיס יציאה – העולם משתנה

גזרו לאורך הקו המקווקו ומסרו למורה. שם: _____

1. ההבדל בין מרחק במרחב למרחק בזמן הוא...

2. דוגמה למקום שהתקרב ולמקום שנשאר רחוק: ...

3. שאלה ביקורתית על הכפר הגלובלי: ...

איך הבנתי? ◯ הבנתי היטב ◯ הבנתי חלקית ◯ אני צריכים/ות עזרה